

TA'LIM JARAYONINI INNOVATSION FAOLIYAT ASOSIDA TASHKIL ETISH VA BOSHQARISH PEDAGOGIK MUAMMO SIFATI

Hashimi Bibi Rakih

Xalqaro Nordik Universiteti

2-bosqich magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15240418>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 10-Aprel 2025 yil

Ma'qullandi: 15- Aprel 2025 yil

Nashr qilindi: 18- Aprel 2025 yil

KEY WORDS

pedagogik ma'lumotlar, ta'lim texnologiyalarining yetarli darajada qo'llanilmasligi, ota-onalar va jamiyatning ta'limga munosabati, innovatsion loyiha va dasturlarni moliyalashtirish o'quvchilarning motivatsiyasi

ABSTRACT

Ushbu maqola ta'lim jarayonini innovatsion faoliyat asosida tashkil etish va boshqarishda pedagogik mahoratning ahamiyatini o'rganishga bag'ishlangan. Innovatsion yondashuvlar zamonaviy ta'lim tizimining ajralmas qismi bo'lib, o'quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirish, ularning bilim olish jarayonini samarali tashkil etish ta'lim jarayonini tashkil etishda resurslardan unumli foydalanishga xizmat qiladi. Maqolada pedagogik mahorat va pedagogik texnika, o'qituvchilarning innovatsion metodlarni qo'llashdagi roli va ta'lim jarayonida yuzaga keladigan muammolar ko'rib chiqilgan. Shuningdek, ushbu tadqiqotda ta'lim sifatini oshirish va pedagogik muammolarni hal etish uchun tizimli yondashuv zarurligi ta'kidlanadi. Maqoladan ta'lim sohasidagi innovatsion faoliyatni rivojlantirishga qaratilgan strategiyalarni ishlab chiqishda manba sifatida foydalanish mumkin.

Ta'lim jarayonini innovatsion faoliyat asosida tashkil etish va boshqarish pedagogikada muhim masala sifatida ko'riladi. Ushbu jarayon, o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlash, ularning ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish va zamonaviy talablar asosida ta'lim sifatini oshirishga yordam beradi.

Ta'lim tizim sifatida zamonaviy jamiyatda muhim rol o'ynaydi. O'zgaruvchan ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlar, texnologik taraqqiyot va globalizatsiya ta'lim jarayonini yangilashni talab qiladi. Ta'lim jarayonini innovatsion faoliyat asosida tashkil etish va boshqarish pedagogik mahoratni oshirish, o'quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish va ta'lim sifatini yaxshilashga xizmat qiladi. Ta'lim tizimini boshqarishda qo'llaniladigan innovatsiyalar

➤ Radikal innovatsiyalar – mutlaqo yangi bozorlarni ochadigan texnologiyalar, xizmatlar va biznes modellarini yaratishni o'z ichiga oladi.

➤ Modifikatsiyalangan innovatsiyalar asosiy innovatsiyalarning muhim o'zgarishlarini (yaxshilanishini) ifodalovchi yechimlarni o'z ichiga oladi.

➤ kombinatsiyalangan innovatsiyalar – mavjud vositalar va g'oyalardan foydalanishning yangi usullarini topish, ijodkorlik orqali mutlaqo yangi natijalarni yaratish uchun mavjud narsalarni umumlashtirishni anglatadi.

➤ tarmoq (lokal) innovatsiyalari – innovatsiyalarga global yondashuvni emas, balki ma'lum bir guruh, kompaniya yoki joylashuv doirasida innovatsiyalarni yaratish usullarini anglatadi.

➤ tizim innovatsiyalari - yaratuvchanlik faoliyatini va intellektual salohiyatni rivojlantirishni rag'batlantiradigan innovatsiyalar bo'lib, o'z navbatida innovatsiyalarning o'zini takomillashtirishga ham hissa qo'shadi.

➤ modul innovatsiyalari - xususiy yoki mahalliy innovatsiyalar majmuasi sifatida qaraladi. Xususiy (individual, mahalliy) innovatsiyalar - tizimda bir-biriga bog'liq bo'lmagan alohida elementlarni (pedagogik texnologiyalar, usullar, dasturlar) qamrab oladi.

Ta'lim jarayonini innovatsion faoliyat asosida tashkil etish va boshqarish pedagogikada muhim masalalardan biridir. Bu borada bir qator olimlar o'z fikrlarini bildirganlar.

A. Abduqodirov o'z tadqiqotlarida ta'lim jarayonida innovatsion yondashuvlar va metodlarni qo'llash orqali o'quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish zarurligini ta'kidlaydi. Uning fikricha innovatsion faoliyat o'quvchilarning mustaqil o'rganish va muammolarni hal qilish qobiliyatlarini oshirishga yordam beradi.[3. 12- b]

M.Saidov ta'lim jarayonida zamonaviy texnologiyalarni qo'llashning ahamiyatini ta'kidlaydi. U innovatsion faoliyatni tashkil etishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish, o'quvchilarni zamonaviy bilimlar bilan ta'minlash va ularning qiziqishini oshirish zarurligini ko'rsatadi. **T. Qodirov** o'quv jarayonida o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlash va ularning fikrlarini inobatga olish muhimligini ta'kidlaydi. U innovatsion yondashuvlar orqali o'quvchilarning motivatsiyasini oshirish va ularni mustaqil fikrlashga rag'batlantirish zarurligini ko'rsatadi.

R. Xolmatov ta'limda innovatsion metodlarni joriy etish orqali o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish va ularning shaxsiy rivojlanishiga yordam berish zarurligini ta'kidlaydi. Shuningdek, pedagoglarning innovatsion faoliyatga tayyorligini oshirish lozimligini ko'rsatadi. **D.Tojiboeva**, ta'lim jarayonida innovatsion yondashuvlar va metodlarni qo'llash orqali o'quvchilarning ijtimoiy va emosional rivojlanishini ham e'tiborga olish zarurligini ta'kidlaydi. **A.Mamatov** ta'lim jarayonida innovatsion metodlarni qo'llash orqali o'quvchilarning o'z-o'zini baholash va refleksiya qobiliyatlarini rivojlantirish zarurligini ta'kidlaydi, shuningdek, o'quv jarayonida o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlash uchun interfaol metodlar va loyiha asosidagi o'qitish usullarini joriy etishni tavsiya qilgan **S.Raxmonov** pedagogik innovatsiyalarni joriy etishda o'qituvchilarning tayyorgarligi va malakasini oshirish muhimligini, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash orqali o'quvchilarning motivatsiyasini oshirish va ularning o'zaro hamkorligini rivojlantirish muhimligini ko'rsatadi. **I.Nazarov** ta'limda innovatsion yondashuvlar orqali o'quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish va muammolarni hal qilishda mustaqil yondashuvlarini rag'batlantirish zarurligini ta'kidlaydi. U, shuningdek, ta'lim jarayonida o'quvchilarning ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishga e'tibor berish lozimligini aytib utgan. **Toshpulatova G:** Toshpulatova ta'lim jarayonida innovatsion faoliyatni joriy etish orqali o'quvchilarning psixologik xususiyatlarini inobatga olish zarurligini ta'kidlaydi. U, shuningdek, o'qituvchilarning pedagogik mahoratini oshirish va ularni innovatsion faoliyatga tayyorlash muhimligi haqqida uz fikrini bildirgan **Yuldasheva N:** Yuldasheva ta'limda innovatsion yondashuvlarni amalga oshirishda o'quv muassasalarining rahbariyatining roli va mas'uliyatini e'tiborga olish zarurligini ta'kidlaydi. U, shuningdek, ta'lim jarayonida

jamoatchilik va ota-onalar bilan hamkorlikni kuchaytirish muhimligini aytib o'tgan. **J. Dewey** ta'limni amaliy faoliyat bilan bog'lashni, o'quvchilarning real hayotdagi muammolarni hal qilishga qaratilgan tajribalarini rivojlantirishni taklif qiladi. U innovatsion yondashuvlarni ta'lim jarayoniga kiritish orqali o'quvchilarning qiziqishini oshirish mumkinligini ta'kidlagan. Jon Dewey, amerikalik faylasuf, ta'lim nazariyotchisi va psixolog, innovatsiya va ta'lim jarayonlarida tajribaning ahamiyatini ta'kidlagan. U innovatsiyani faqat yangi g'oyalar yoki mahsulotlar yaratish sifatida emas, balki mavjud muammolarni hal qilish uchun yangi yondashuvlar va metodlarni ishlab chiqish sifatida ko'rgan. Deweyning fikricha, o'rganish jarayoni tajriba orqali amalga oshadi va bu tajribalar innovatsion fikrlashni rivojlantirishga yordam beradi. Deweyning eng mashhur asarlaridan biri "Experience and Education" (1938) deb nomlanadi. Ushbu kitobda u ta'lim jarayonida tajribaning roli haqida fikr yuritadi va o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlashning ahamiyatini ta'kidlaydi. Dewey, shuningdek, ta'limning amaliy va nazariy jihatlarini birlashtirish zarurligini ko'rsatadi, bu esa innovatsion fikrlashni rag'batlantiradi.

Howard Gardnerning ko'p intellekt nazariyasi ta'lim jarayonida individual yondashuvni ta'kidlaydi. Innovatsion faoliyatni tashkil etishda har bir o'quvchining qobiliyatlari va qiziqishlarini inobatga olish zarurligini bayon qilgan. Howard Gardner, amerikalik psixolog va ta'lim nazariyotchisi, o'zining "Ko'p intellektlar nazariyasi" bilan mashhur. U innovatsiya va kreativlikni rivojlantirishda turli intellekt turlarining ahamiyatini ta'kidlaydi. Gardnerning fikricha, har bir insonda bir nechta intellekt turlari mavjud bo'lib, bu intellektlar o'zaro aloqada bo'lib, shaxsning o'rganish va innovatsion fikrlash qobiliyatini shakllantiradi. Gardnerning innovatsiya haqida yozgan asarlaridan biri "Creating Minds: An Anatomy of Creativity Seen Through the Lives of Freud, Einstein, Picasso, Stravinsky, Eliot, Graham, and Gandhi" (1993) deb nomlanadi. Ushbu kitobda u kreativ shaxslarning hayotlari va ularning innovatsion fikrlash uslublarini tahlil qiladi. Gardnerning ko'p intellektlar nazariyasi va innovatsiya haqidagi fikrlarini chuqurroq urganish maqsadida uning "Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences" (1983) asarida u intellektning turli shakllarini va ularning ta'lim jarayonidagi ahamiyatini batafsil bayon etgan.

Vygotskiy: Vygotskiy ta'lim jarayonida ijtimoiy muhitning ahamiyatini ta'kidlaydi. U innovatsion faoliyatni tashkil etishda o'quvchilar o'rtasidagi muloqot va hamkorlikni rivojlantirish zarurligini ta'kidlaydi.

Lev Vygotskiy, rus psixologi va pedagogi, ta'lim va rivojlanish nazariyasi bo'yicha muhim fikrlarni ilgari surgan. U innovatsiyalarni o'quv jarayonida o'quvchilarning rivojlanishi va ijtimoiy muloqoti orqali amalga oshirilishi kerak deb hisoblagan. Vygotskiy, o'quvchilar o'rtasidagi ijtimoiy interaktsiyaning ahamiyatini ta'kidlab, "yaqin rivojlanish zonasi" (ZPD) kontsepsiyasini kiritgan. Bu kontsepsiya o'quvchilarning hozirgi darajasi va ularga yordam berish orqali erishilishi mumkin bo'lgan daraja o'rtasidagi farqni anglatgan. Vygotskiyning eng mashhur asarlaridan biri "O'qitish va rivojlanish" (o'zbek tilida "Ta'lim va rivojlanish") deb nomlanadi. Ushbu asarida u ta'lim jarayonida ijtimoiy kontekstning ahamiyatini va o'qituvchining rolini ko'rib chiqsa bo'ladi. Uning "Psixologiya va ta'lim" yoki "O'qitish psixologiyasi" Bu asarlar ta'lim jarayonidagi innovatsion yondashuvlar va metodlari

"Innovatsion ta'lim" bu o'z-o'zini rivojlantirishga qodir bo'lgan va uning barcha ishtirokchilarining har tomonlama rivojlanishi uchun sharoit yaratadigan ta'limdir. Innovatsion ta'lim muntazam rivojlanib boradi. Biroq, bu jarayonda bir qator muammolar

mavjud. Innovatsion ta'lim uslublarini qo'llash uchun o'qituvchilar o'z bilimlarini yangilab turishlari zarur. Biroq, ko'plab pedagoglar zamonaviy ta'lim texnologiyalaridan va innovatsion yondashuvlardan xabardor emas. Ularning malakasini oshirish uchun maxsus treninglar, seminarlar va master-klasslar tashkil etish zarur. O'zbekiston ta'lim tizimida zamonaviy texnologiyalarni joriy etish jarayoni sekin kechmoqda. Ko'plab maktablar va oliy ta'lim muassasalari innovatsion vositalardan yetarlicha foydalanmayapti yoki ularni to'g'ri qo'llay olmayapti. Bu holat o'quv jarayonining samaradorligini pasaytiradi.

Ta'lim jarayoniga innovatsiyalarni joriy etishda ota-onalar va jamiyatning ta'lim jarayoniga nisbatan munosabati ham muhim ahamiyatga ega. Ko'plab ota-onalar an'anaviy ta'lim uslublariga ko'proq ishonadilar va innovatsion yondashuvlarga nisbatan skeptik munosabatda bo'ladilar. Bu esa o'qituvchilarning yangi metodlarga bo'lgan qiziqishini pasaytiradi. Innovatsion faoliyatni amalga oshirish uchun moliyaviy resurslar zarur. Biroq, ko'plab ta'lim muassasalari innovatsion loyihalarni moliyalashtirishda qiyinchiliklarga duch kelmoqda. O'quvchilarning innovatsion faoliyatga qiziqishi va motivatsiyasi ham muhim ahamiyatga ega. Agar o'quvchilar innovatsion yondashuvlarga qiziqmasa, ta'lim jarayoni samarali bo'lmaydi. O'quvchilarning motivatsiyasini oshirish uchun interfaol darslar, loyiha ishlari va jamoaviy ishlarni tashkil etish zarur bo'ladi.

O'qituvchilar ta'lim jarayonini tahlil qilish va baholash orqali o'z ishlarini takomillashtirish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu esa innovatsion faoliyatning samaradorligini oshiradi. Ta'lim jarayonining natijalarini tahlil qilish orqali kelgusidagi rejalarni tuzishga yordam beradi. Ta'lim jarayonini innovatsion faoliyat asosida tashkil etish va boshqarishda pedagogik mahoratning roli juda muhimdir. O'qituvchilar innovatsion yondashuvlarni qo'llashda yuqori darajada bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishlari zarur bo'lib, bu nafaqat ta'lim sifatini oshirish, balki o'quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga o'z hssasini qo'shadi. Shunday qilib, pedagogik mahoratni rivojlantirish, zamonaviy ta'lim tizimining muhim vazifalaridan biri deb hisoblaymiz.

Ta'lim jarayonini innovatsion faoliyat asosida tashkil etish va boshqarishda pedagogik mahoratning roli muhim ahamiyatga ega. Ushbu jarayonning samaradorligi ko'plab omillarga bog'liq bo'lib, pedagogik muammolarni aniqlash va ularni hal qilishda pedagogik mahoratning o'rni alohida ahamiyatga ega. Quyida ta'lim jarayonidagi innovatsion faoliyat va pedagogik mahoratning roli, shuningdek, pedagogik muammolar va ularning tahlili keltiriladi.

Natijalar va ularning tahlili

O'quv jarayonida sifatli ta'lim berish qiyinlashadi, talabalar bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirishda qiyinchiliklarga duch kelishadi. O'qituvchilar uchun muntazam ravishda treninglar va seminarlar o'tkazish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni o'rganish zarur. Bu orqali o'qituvchilarning malakasini oshirish va innovatsion faoliyatni qo'llash imkoniyatlarini kengaytirish mumkin. Ta'lim jarayonida yangiliklarni joriy etishda ayrim qiyinchiliklar mavjud, natijada ta'lim sifatining pasayishi, o'quvchilarning o'qishga nisbatan motivatsiyalarining pasayishi vujudga keladi. Innovatsion yondashuvlarni joriy etishda o'qituvchilar va talabalar o'rtasida ochiq muloqot va fikr almashishni tashkil etish kerak. Talabalarni innovatsion metodlar bilan tanishtirish va ularni qo'llashga rag'batlantirish muhimdir. Resurslarning yetishmasligi ya'ni ta'lim jarayonida innovatsion usullarni qo'llash imkoniyatlari cheklanganligi sababli, o'quvchilar o'zlashtirishda qiyinchiliklarga duch keladilar, bunda ta'lim muassasalarida zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va ulardan

foydalanish imkoniyatlarini yaratish zarur. Buning uchun davlat va xususiy sektor hamkorligini rivojlantirish, grantlar va moliyaviy yordamlar olish yo'llarini izlash lozim. O'qituvchilar individual o'quv rejalarini ishlab chiqishlari va bu jarayonda har bir talabaning ehtiyojlarini inobatga olishlari kerak. Innovatsion texnologiyalar yordamida o'quv jarayonini individuallashtirish imkoniyatlari Aksariyat hollarda talabalar o'z ehtiyojlariga mos kelmaydigan ta'lim olishadi, bu esa ularning ta'lim olishga motivatsiyasini pasaytiradi. Innovatsion texnologiyalar yordamida o'quv jarayonini individuallashtirish imkoniyatlari.

Ta'lim jarayonini innovatsion faoliyat asosida tashkil etish va boshqarishda pedagogik mahoratning roli juda muhimdir. Pedagogik muammolarni aniqlash va ularni hal qilishda o'qituvchilarning malakasi, innovatsion yondashuvlarga tayyorgarligi va resurslardan samarali foydalanish kerak bo'ladi. Innovatsion faoliyatni qo'llash orqali ta'lim sifatini oshirish, talabalarni yanada samarali ta'lim olishga rag'batlantirish mumkin. Ushbu jarayonni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun o'qituvchilar, talabalar va ta'lim muassasalari o'rtasida hamkorlikni rivojlantirish kerak.

Takliflar

Malaka oshirish. O'qituvchilar uchun ta'lim tizimida innovatsion metodlarni o'z ichiga olgan malaka oshirish dasturlarini joriy etish zarur. Resurslarni yaratish va innovatsion yondashuvlarni qo'llab-quvvatlash uchun zarur bo'lgan materiallar va resurslarni yaratish va o'quvchilarning faolligini oshirishda yordam berish O'quvchilarning darslarda faol ishtirok etishini ta'minlash uchun turli xil interaktiv usullarni qo'llash zarur.

O'qituvchilarni rag'batlantirish innovatsion yondashuvlarni muvaffaqiyatli qo'llagan o'qituvchilarni rag'batlantirish orqali ta'lim sifatini oshirish.

Ota-onalar bilan hamkorlik qilish va muntazam aloqada bo'lish va ularni ta'lim jarayoniga jalb qilish orqali o'quvchilarning muvaffaqiyatlarini yanada oshirish.

Innovatsion loyihalarni qo'llab quvvatlash. Ta'lim muassasalarida innovatsion loyihalarni amalga oshirish orqali o'quvchilarning amaliy ko'nikmalarini rivojlantirish.

Bu takliflar ta'lim jarayonining innovatsion faoliyat asosida samarali tashkil etilishiga xizmat qiladi va pedagogik mahoratni rivojlantirishga yordam beradi. Shuningdek, bular ta'lim tizimining barqaror rivojlanishini ta'minlashga asos bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa

Ta'lim jarayonini innovatsion faoliyat asosida tashkil etish va boshqarishda pedagogik muammolarni hal qilish uchun bir qator chora-tadbirlar amalga oshirilishi kerak. O'qituvchilarning malakasini oshirish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, ota-onalar bilan hamkorlikni kuchaytirish va moliyaviy resurslarni to'g'ri taqsimlash orqali ta'lim sifatini yaxshilash mumkin. Innovatsion yondashuvlar orqali o'quvchilarni ijodiy fikrlashga undash, ularning motivatsiyasini oshirish va mustaqil o'rganishga rag'batlantirish ta'lim tizimining muvaffaqiyatli rivojlanishi uchun zarurdir.

Foydalanilgan Adbiyotlar:

1. Abdullaeva, N. (2020). "Innovatsion ta'lim texnologiyalari: nazariya va amaliyot"
2. . Tashkent: O'zbekiston Milliy Universiteti.
3. Jalilov, A. (2019). " Ta'limda innovatsion yondashuvlar va ularning samaradorligi".

Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Ta'lim vazirligi.

4. Mamatov, A. (2021). "Pedagogik innovatsiyalar va ularning ta'lim jarayoniga ta'siri " Tashkent: O'zbekiston Davlat Jismoniy Tarbiya va Sport Universiteti.

5. Saidov, B. (2022). "Ota-onalar va jamiyatning ta'lim jarayoniga ta'siri: muammolar va yechimlar" Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi.

6. Turgunov, R. (2018). "Zamonaviy ta'lim texnologiyalari: asoslar va amaliy qo'llanma" Tashkent: Fan va texnologiya.

7. Yusupov, M. (2023). "Innovatsion ta'lim muassasalari: tajribalar va istiqbollar" Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Ta'lim vazirligi.

8. Zokirov, I. (2020). "O'quvchilarning motivatsiyasini oshirish metodlari " Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi.

9. Khamidov, D. (2022). "Pedagogik tadqiqotlar: nazariy asoslar va metodologiya " Tashkent: O'zbekiston Milliy Universit

